

Minun vapaa sivistystyöni -työpaja

Vapaan sivistystyön päivät 25.8.23, Vaasa, Kansalaisopisto Alma
Työpöytien kirjaukset

Haasteet ja uhat

Leikkaukset, resurssihaasteet (ml. aika), talouden logiikka/logiikattomuus.

- Yllätyskykyt (yhteydessä aikaan resurssina): työn yllättävät, vakautta rikkovat vaateet.
  - o Heijastuvat eri tavalla vst:n eri toimintamuotoihin (esim. opintokeskusten moninainen järjestö rakenne ja sen kyky reagoida vaateisiin). Aikaa vaateisiin vastaamiseksi ei ole → miten muutosvaateet viedään käytäntöön?
  - o Järjestelmän kannalta yllätyskykyt saattavat näyttää ymmärrettäviltä (tulevaisuuden suunnittelu vaatii tietoa), ihmisten (opiskelijat, henkilöstö, jäsenjärjestöt) kannalta eivät niinkään. → kohtaamisen ongelma.
- Sisäisen kilpailun syntyminen, eriarvoistuminen:
  - o Alueet, vst, kukin toimintamuoto, yksittäinen oppilaitos/järjestö: esim. mikä aine on tärkeä ja tuottava, mikä ei?
  - o Pienet toimijat erityisen uhan alla. → kuntalaiset kärsijänä.
- Hankehumppa:
  - o Kun perusrahoitusta kavennetaan, paikataanko hankkeilla?
  - o Mikä on perustyön suhde hankkeisiin: ovatko ne uhka vai mahdollisuus? Byrokratia lisätyönä.
  - o Muistettava, että hankkeet avaavat myös uusia mahdollisuuksia.

→ Miten vähäiset resurssit allokoidaan? Moninaisuus on rikkaus ja haaste (taloudellisena kysymyksenä; alla myös sisällöllisenä).

- Niukat resurssit, vaativat tehtävät: tehtävät kasvavat, palkkaus tai edut ei. Ristiriita: pyydetään lisää, samalla otetaan pois.
- Joustavuus ja väljyys puuttuvat. Luovuus kärsii. → Vaikutukset tuloksiin.

→ Henkilöstökysymyksenä:

- Nakit vievät työaika runsaasti.
- Henkilöstön uupuminen.
- Henkilöstön vaihtuvuus: miten tieto ja osaaminen säilytetään (pitkäaikaisten) työntekijöiden siirtyessä uusiin tehtäviin? Miten hiljainen tietotaito siirretään?
- Miten sitoutuminen ja sitouttaminen näissä oloissa toteutuu ja onnistuu?

→ Riittääkö resilienssi? Mikä on palautumiskyky? Yhteys kysymykseen alueellisesta eriarvoistumisesta ja tuen mahdollisuuksista.

- Selviytymiskamppailu vie resurssit.

→ Tasapaino uhattuna: mistä tasapaino löytyy?

→ Mikä on meidän paikka tulevaisuudessa? Raha ei saa ratkaista kaikkea!

- Häviääkö vst:n henki?

- Kyky vastata sivistystarpeisiin?

Toimintaa ei tunneta, tunnettuus:

- Ymmärretäänkö vst:n heterogeenisyys?
  - o Moninaisuus on rikkaus, mutta myös haaste. Jokainen toimintamuoto on arvokas ja merkityksellinen.
- Esim. hallitusohjelmien tavoitteet ja hyvinvointialuekehittäminen ← → leikkaukset.
- Päätöksentekijöiden tietoisuuden vahvistaminen on olennaista.
  - o Tutkimuksen merkitys tunnettuuden rakentamisessa.
  - o Miten itse nostamme tietoa esiin?
  - o Kysymmekö oikeita kysymyksiä → heijastuminen esim. hallintoon.
- Tunnettaanko paikallinen merkitys esim. yhteisöllisyyden rakentajana?
- Tunnetmeko itsemme? Täytyy tietää itse, mitä olemme → muille kertominen.
- Medianäkyvyyden ja julkisuuden kehittäminen → vaikutukset?
- Näkymättömyys hallinnossa. Miten ministeriö tulee ulos vst:ssä? → tietoisuuden vahvistaminen vst:n luonteesta ja arvoista.

Arvostuksen puute:

- Arvostetaanko meitä? Miten itse pidämme yllä arvostus- ja arvostamattomuuskeskustelua? Sisäisenä kysymyksenä; myös yhteiskunnallisena ja hallinnollisena kysymyksenä.
  - o Muistettava, että myös toimijoiden sisäinen keskustelu arvosta ja merkityksestä on tärkeää.
- Eri tasot: yhteiskunta, koulutusjärjestelmä, vst ja kukin toimintamuoto vst:n sisällä, kunkin oppilaitoksen/järjestön sisällä...

Eriarvoistuminen

- Vst:n sisällä (yhteydessä toimenpiteisiin, jotka synnyttävät sisäistä kilpailua).
- Alueellisenä kysymyksenä. Alueellinen tuki erilaista.
  - o Vst-toimijoiden kesken (toimintamuotojen välillä ja sisällä).
→ Alueen ihmiset/opiskelijat (vst:n paikalliset ja alueelliset hyvinvointivaikutukset). → tulee näkyviin myös henkilökunnan haasteena.

Uudet toimijat, ”ulkoinen kilpailu” kasvaa, kun toimintakykyä heikennetään.

Epämääräinen asema

- Vst:tä ei tunnusteta tai tunnusteta osana koulutusjärjestelmää → miten vst näkyy tai on näkymätön hallinnon kartalla? Näkymättömyys hallinnossa.
- Organisaatiolähtöinen tapa ymmärtää vst vs. kollektiiviset merkitykset itsensä ja yhteiskunnan kehittämiseksi. Esim. kansalaistaitojen käsite yhdistää. → Sulautuva vst ja oppimisen ekosysteemiajattelu (holistisuus).

Tiedonkeruu, tiedon puute ja tietopohja

- Tilastoinnin, tiedon keruun ja arkistoinnin ongelmat → yllätyskykyt. ← → Jos tietoa ei kerätä, miten päätökset tehdään ja mihin ne perustetaan?

- Tiedonkeruun pitäisi ottaa huomioon eri toimintamuotojen erilaiset lähtökohdat.
- Vahvistettava ymmärrystä siitä eri tahojen kesken, miksi tietoa kerätään.
- Jaettu ymmärrys hyödyistä.
- Viranomaiskatsausten luonne ja puute. Vrt. Folkbildningsrådet.
- Miten kerättyä tietoa käytetään ja hyödynnetään? Tiedonkeruun lisäksi tarvittaisiin resursseja myös esim. arviointien implementointiin.

Riittämättömyyden kokemus eri kentillä (myös hallinnossa)

Jos emme käy keskustelua tulevaisuudesta, se on uhka.

- Se on uhka, jos emme tunnista uhkia.

Vapaan sivistystyön merkitykset

Sivistyminen, aktiivinen kansalaisuus

- kiinnostavien asioiden opiskelu, jotka eivät hyödytä kapitalistista järjestelmää suoraan
  - hyödyttävät arkea
  - tuovat elämään mielekkyyttä
- meidän pedagogiikkamme lähtee ihmisistä itsestään, on erilaista kuin formaalilla puolella
- ihmiset sitoutuvat, kun itse valitsevat
  - motivaatio itsensä kehittämiseen ja oppimiseen on todella vahva
  - päätetään myös itse, mitä halutaan oppia
  - kaikki haluavat tulla kerta toisensa jälkeen -> kertoo laadusta ja merkityksestä
- jokaisella tilassa olevalla on merkitys
- istutamme oivalluksen ja aktiivisuuden siemeniä ihmisiin maailmanmuutoksen tekemiseksi (meidän piiloagendaamme, ekososiaalista sivistystä)
- metafora: monilajisuus
  - tietämisen lajit katoavat
  - vapaa sivistystyö: intuitiivinen, ei-tietäminen, kehollinen tietäminen
  - voidaan viljellä monia lajeja
  - tietämisen ja luonnon monilajisuus -> vapauden ydin
- ihmisen ei tarvitse tulla optimoimaan itseään, vaan voi vain olla osa jotain suurempaa -> eheyttävä ajatus
  - yhteisö, luonto, planeetta
  - pienillä teoilla on merkitystä
  - ihminen ymmärtää oman pienuutensa, mutta voi vaikuttaa
- siirretään kulttuuriperintöä eteenpäin käytännössä tekemällä
- aktiivisen kansalaisuuden tukeminen
  - tuottaa tietoa yhteiskunnasta

- parantaa ihmisten valmiuksia toimia yhteiskunnassa itsenäisesti – itsenäisesti ei tarkoita yksin!
- sivistystehtävä on nyt todella ajankohtainen
  - kansalaistaidot (puolueet, yhdistykset)
  - demokratia
- aktiivinen kansalaisuus, hyvä kansalaisuus on aina lähtökohta ja läpi leikkaa toimintaamme kokonaisuudessaan
- väylä vapaaehtoistyöhön, joka tuo kokemuksia esim. työhön pääsemisestä Suomessa ensi kertaa -> 3. sektori on myös väylä työhön

Yhdenvertaisuus

- kouluttautuminen on kaikille mahdollista
- mahdollista liittyä sivistys- ja kulttuuritoimintaan monessa paikassa
- koulutus tulee ”lähelle sinua” -> jos tätä mahdollisuutta ei olisi, syntyisi eriarvoisuutta
- monikulttuurisuus, suvaitsevaisuus, kansainvälisyys -> mahdollisuuksia

Yhteisöllisyys

- rohkaisee ja kannustaa yhteisöllisyyteen -> ei tarvitse yksin osata ja tietää
- yksinäisyys häviää
- maahan muuttaneet sisälle omaan kaupunkiin ja ”ihmisiin”
- yhteisöllisyys, valmis yhteisö (esim. yhdistys) tai uusi (kurssilaisten muodostama yhteisö) -> toisten kuunteleminen, heterogeenisyys
- pitää pois yksinäisyydestä
- yhteisö esim. työttömälle
- tärkeä paikka, jossa pääsee liittymään muihin ja etsimään polkuaan eri elämänmuutoksissa
- tuo erilaiset ihmiset yhteen
- pääsee omasta kuplasta ulos, kun näkee / ystävystyy erilaisten ihmisten kanssa
- auttaa asettumaan uudelle paikkakunnalle (kansalaisopisto ”kotoutti” uudelle paikkakunnalle) -> pääsee juurtumaan

Hyvinvointi

- hyvinvoinnin tuottaminen ja tukeminen eri elämänvaiheissa
- mahdollisuuksien avaaminen elämään
- parantaa hyvinvointia, pitää terveenä
- pienille paikoille syntyy kulttuurihyvinvointia
- elvyttää muusta elämästä
- keramiikka on halvempaa kuin terapia
- vapaan sivistystyön merkitys näkyy mm. yksilöiden kokemuksena

Vapaan sivistystyön merkitys Suomen koulutuskentässä ja yhteiskunnassa

- vapaan sivistystyön asiantuntijaverkosto on laaja ja reagoi nopeasti

- yhteistyö tuo monenlaista osaamista yhteen – vst oppilaitosten, kirjastojen, museoiden jne yhteistyö
- vapaa sivistystyö tarjoaa työtä, jolla on merkitystä
- merkittävä työllistäjä
  - joustavia mahdollisuuksia esim. eläkkeeltä palaaville, opiskelijoille, taidealat
  - omaa työtä voi rakentaa monesta palasta, jos yksi palikka on vapaassa sivistystyössä
- opintokeskusten rooli sote-puolen täydentäjänä merkittävä
- tarjoamme täsmäkoulutautumisen mahdollisuuksia tiettyihin taitoihin, myös työssä
- vapaata: alueelliset ja paikalliset tarpeet tai ylläpitäjän tarpeet määrittelevät tarjonnan
  - vapaus ei ole villiä ja holtitonta, vaan sivistys määrittää ja raamittaa sitä
- yhteiskunnallinen aspekti on vahvempi vapaassa sivistystyössä kuin formaalissa koulutuksessa
- meiltä saa sellaista, mitä ei saa rahalla
- meillä on tarinoita, joilla voitaisiin tehdä merkityksemme näkyviin

Unelmat

- Nyt kamppailu oppilaitosmuotojen ja kaupungin muiden toimijoiden kesken on vähentynyt, VST:n status on kasvanut (vrt. amk ja yliopisto)
- Ylpeys VST:n kentällä työskentelystä, laadukasta työtä.
- VST-sisällöt: käsityö, keramiikka tiedettä, arvokasta. “Keramiikka on halvempaa kuin terapia.”
- Arvo, tunnistaminen suhteessa formaaliin: harrastaminen myös arvokasta. → Menetämmekö jotain olennaista VST:n ytimeä? Tärkeää yhteen tuleminen, erilaisten ihmisten kohtaaminen, vertaistuki. VST:llä on tunnistettu ja tunnustettu asema ja tehtävä; kompetenssi- / osaamislähtöisyys. “Sivistys sulautuu”, blended learning, siiloutuminen puretaan. Eettinen, tiedollinen, taiteellinen puoli: ihmisten kasvu keskiössä ja rajapinnat järjestelmien välillä häviää. Ihminen huomioidaan +ylisukupolvisuus.
- Ei kilpailla keskenämme eri VST-muotojen välillä.
- VST on joustava jatkossakin, ei rajata vain formaalia koulutusta palvelevaksi, myös sen vastapainona toimiminen.
- Kansalaiskasvatus: jokainen osaisi toimia itse aktiivisena demokraattisena kansalaisena, oma tulkinta ja kriittinen luenta “asiantuntijatulkauksen” sijaan. Uskallus jokaiselle sanoittaa itse omia ajatuksia, tähän liittyy kunnioittava kansalaiskeskustelu ja VST.
- VST on ainutlaatuinen, avaudumme maailmaan, meitä arvostetaan.
- Verkostot entistä vahvempia, mikä yhdistää meitä on keskiössä + kansainvälisyys ja yhteistyö laajemmin.

- Mahdollistamme oppijoille jotain, mikä ei muuten olisi mahdollista, esim. liikkuvuuksissa oppiminen.
- VST tavoittaa uusia ihmisiä, mahdollistaa monipuolisesti, myös "pienen miehen" opintoja, + moniammatillinen yhteistyö, kokeilut, rohkeus. VST tavoittaa myös opinnoissa, VST:n sisällöt yliopistoissa.
- Oppilaitostemme tunnettuus ja tehtävät ovat selvät ja tunnetut kaikille. Vrt. Kuusamon opisto yhden oven luukkuna.
- VST pitää yllä kulttuuriperintöä: tämä myös jatkossa tärkeää. Samalla VST kiinni ajassa, otamme ja saamme uusia tehtäviä.
- VST:n fasilitetit kunnossa, henkilökuntaa arvostetaan. Rahoitus lisääntyy. Toimintaedellytykset kunnossa. Voidaan keskittyä olennaiseen ja sisältöön.
- Monenikäisille oppimismahdollisuuksia, jakaminen ja vertaisoppiminen. Mahdollisuuksia; sukupolvienvälisyys.
- Yksi ovi + monet tahot osaavat ohjata ja neuvoa VST:n pariin. VST on näkyvä osa yhteiskuntaa, "VST pelastaa", kaikki tuntevat.
- Ei vain yksilö- vaan yhteisönäkökulma: yhteisöjen tarpeet ja niihin vastaaminen.
- Aliedustetut ryhmät saavutetaan. Valtakunnalliset mallit, mieserityisyys, ylisukupolviset ongelmat -> ratkaisut, kokeilut.
- Poikkihallinnollista tutkimusta vapaasta sivistystyöstä.
- Koko maan kattava oppilaitoskenttä turvattu.
- Turvattu rahoitus, joka sisältäisi myös elinikäisen oppimisen ohjauksen
- VST saa pysyä arvioinnin ulkopuolella halutessaan.
- Tutkimus näkee myös muun kuin koulun. Sisältöasiaa: monenlainen oppiminen. Yhteisötaidot jne. Jäävät nyt näkymättömiin.
- Yhteistä ammatillista pätevyitymistä: apo-opinnot takaisin. Koulutusta perusopiskelijoille, pedagogista pätevyyskoulutusta, väylä VST-kentän työntekijöille.
- Tulevaisuuskeskustelu ja tietoperustainen kehittäminen olisi jatkuvaa VST-kentällä: uskallusta etsiä uusia ratkaisuja, rohkeus ja avoimuus, kyky myös luopua.
- Kestävä tulevaisuus: olemme VST:nä kestävän tulevaisuuden ja toivon rakentajia.